

Prokopije iz Cezareje

TAJNA ISTORIJA

Prevod

ALBIN VILHAR

Predgovor i komentar

Dr RADIVOJ RADIĆ

DERETA

2012

Beograd

TAJNA ISTORIJA

(Ἄνεκδοτα – Arcana historia)

I. Sve što se dogodilo romejskom narodu u toku njegova ratovanja pa do dana današnjeg ja sam ispričao tako, koliko je to bilo moguće, da sam sva pripovedanja o njegovim delatnostima i radu rasporedio prema tačnom vremenu i mestu zbivanja. A odsada dalje ja se više neću držati ovakvoga plana pri sastavljanju, jer ću ovde izložiti sve što god se zbilom na bilo kom mestu u Romejskom carstvu. Razlog tome je što nije bilo moguće da sve ove stvari iznesem onako kako bi trebalo da se iznose dok su tvorci tih događaja još živi. Jer, s jedne strane, nije bilo moguće sakriti se od gomile uhođa kao što ne bih mogao izbeći ni najsvirepiju smrt da sam bio otkriven. S druge strane, nisam se mogao osloniti ni na najbliže među svojim rođacima. Štaviše, u mnogim slučajevima opisanim u mojim ranijim delima bio sam primoran da prikrijem uzroke koji su do njih doveli. Sve ono što je dosad ostalo napomenuto, a i sve uzroke onih događaja koje sam već opisao, biće, dakle, potrebno da otkrijem u ovoj knjizi.

Kad sada, dakle, nastojim da počnem jedan novi posao, veoma opasan i veoma težak, budući da se stvarno radi o životopisima Justinijana i Teodore, vidim da zamuckujem i da što više mogu bežim od toga, procenjujući da treba da opisujem takve stvari koje ljudima kasnijih pokolenja neće izgledati ni moguće ni verovatne; naročito kad snažan tok vremena priču čini nešto zastarelom, ja se plašim da neću steći glas jednog pripovedača bajki pa da me

ne uvrste među tragične pesnike. Ali ja neću pobeći od ovog svog ogromnog zadatka, jer se uzdam u to da moja priča neće biti lišena pomoći svedoka. Jer ljudi, koji žive sada i koji su svedoci s punim poznavanjem događaja, biće dovoljno jemstvo za to da će budućih pokolenjima preneti svoje verovanje u moju dobru nameru prilikom iznošenja činjenica.

Pa ipak je postojalo još nešto što me je u trenutku kad sam želeo da otpočnem s pričanjem dugo vremena u tome sprečavalo. Shvatio sam, naime, da za ljude budućih pokolenja ovako nešto neće biti od koristi, jer će biti najbolje da najgora dela po mogućstvu ostanu nepoznata za potonja vremena, što je svakako bolje nego da dođu do ušiju vladara i da postanu predmet ugledanja za njih. Jer kod najvećeg broja vladara njihovo neiskustvo uvek čini da podražavanje zlih dela njihovih predaka postane lako, i oni se uvek s velikim žarom i lakoćom obraćaju greškama koje su načinili vladari ranijih vremena. Kasnije me je na pisanje istorije ovih događaja navela pomisao da će svakako biti jasno onima što posle toga budu vladali i imali potpunu vlast, da će biti verovatno kažnjeni za grehe i nedela što su ih ovi ljudi doživeli. A zatim, da će i njihova dela i karakteri biti zabeleženi za sva buduća vremena, tako da će možda biti manje skloni da čine prestupe. Jer ko bi od potonjih ljudi mogao saznati za raskalašni život Semiramide ili za ludilo Sardanapalovo i Neronovo da pisci njihovoga doba nisu ostavili za sobom zabeleške i sećanja o svemu tome? A i inače, i kad bi neko trpeo nešto slično od vladara, ovaj spis neće biti bez koristi za njega. Jer svi oni koji su nešto prepatili, naučili su da se teše mišlju da nesreće nisu pogodile samo njih. I zbog ovog upravo ja ću početi da pričam najpre sva zla dela koja je počinio Velizar, a posle toga izneću na videlo sve zločine koje su počinili Justinijan i Teodora.

Velizar je imao ženu koju sam pomenuo već u ranijim knjigama. Njen deda i otac bili su vozači na trkama koji su svoju veštinu prikazivali i u Carigradu i u Solunu; njena majka je bila jedna javna žena koja je obavljala svoj zanat u timeli. Ova žena je u ranijim go-

dinama živela raskalašnim životom i postala je razuzdanog karaktera ne samo zato što se mnogo družila s čarobnjacima u krugu njenih roditelja, nego je stekla i znanje u svemu što joj je kasnije bilo potrebno. Kasnije se udala za Velizara, pošto je pre toga već postala majka mnogobrojne dece. Od samog početka je, dakle, odlučila da postane preljubnica, ali je veoma vešto prikrivala svoj posao, ne zbog toga što bi se stidela svojih postupaka, niti što se uopšte plašila ukoliko se to ticalo njenog muža (jer ona nikad nije osećala ni najmanji stid ni zbog onoga što je radila, a pomoću magije je stekla potpunu vlast nad svojim mužem), nego što je strahovala od kazne koja bi je mogla snaći od strane carice. Jer Teodora je bila sklona i da nad njom iskali svoju srdžbu i da pobesni. Ali pošto ju je učinila pitomom i popustljivom jer joj je činila usluge u najpotrebnijim stvarima – ona je u prvom redu raspolagala Silverijem na način koji ćemo kasnije opisati, a zatim je dovela do propasti Jovana Kapadokijskog – kao što sam u svojim ranijim knjigama izneo – tako ona naposljetku nije oklevala da bez straha i ne krijući više sprovodi svakakva nevaljalstva.

U Velizarovoj kući je živio nekakav mladić iz Trakije, po imenu Teodosije, koji je vodio poreklo iz porodice koja je ispovedala veru Evnomijanaca. Kad se Velizar spremao na pohod u Libiju, okupao je ovog mladića u svetom kupatilu, iz koga ga je svojeručno podigao, i na taj način ga je učinio usvojenikom i svojim i svoje žene, onako kao što hrišćani usvajaju decu. I žena mu Antonina je posle toga volela Teodosija kao da je njen rođeni sin, kroz svetu reč, i sa velikom ljubavlju čuvala ga je pored sebe. U toku same plovidbe ona se preko mere zaljubila u njega, i pošto je bila nezasita u svojoj strasti, odbacila je od sebe i strah i poštovanje svega što je božansko i ljudsko, pa je s njim vodila telesnu ljubav, najpre u potaji, a posle čak i u prisustvu slugu i služavki. Naime, pošto ju je sad obuzela strast i jer je očigledno bila savladana ljubavlju, ona više u tom delu nije videla nikakav prestup. I jednom prilikom Velizar je u Kartagini uhvati na delu, ali je dobrovoljno dozvolio da bude prevaren od

žene. Jer, mada ih je oboje zatekao u jednoj podzemnoj odaji i bio lud od besa, ona je, ne izigravajući kukavicu niti pak pokušavajući da prikrije svoje sramno delo, rekla: „Sišla sam ovamo dole da bih uz dečakovu pomoć sakrila najdragocenije stvari iz plena, da car o tome ne bi saznao.“ Ona je to kazala, naravno, kao izgovor, ali on se pravio da ga je to zadovoljilo, pa je stvar ostavio na miru, iako je video odvezan kaiš koji je pridržavao dečakove pantalone koje su i prikrivale njegov organ. Jer, iz ljubavi prema toj ženi, on nije hteo da veruje ono što je svojim sopstvenim očima video.

Ova razuzdanost postajala je sve gora i gora, dok nije izbio nečuveni skandal, i mada je narod, koji je posmatrao šta se događa, uglavnom ćutao, ipak je neka robinja, po imenu Makedonija, prišla Velizaru u Sirakuzi, pošto je bio osvojio Siciliju, zaklela svoga gospodara najstrašnijim zakletvama da to neće nikad odati njenoj gospodarici i ispričala mu čitavu priču, a kao svedoke dovela je dvojicu mladića kojima je bila poverena dužnost oko spavaće sobe. I kad je ovo saznao, Velizar naredi nekima od svojih pratilaca da ubiju Teodosija. Ali ovaj je to nekako saznao pa je pobegao u Efes. Jer većina ljudi koji su bili u Velizarevoj službi, zbog nestalnog karaktera njegovog, više su voleli da se dodvore njegovoj ženi nego da budu njemu naklonjeni. To je bio razlog zašto su izneverili naređenje koje im je tada bio dao i koje se odnosilo na Teodosija. A Konstantin je primetio da se Velizar veoma zabrinuo zbog svega što se dogodilo, i pošto je držao njegovu stranu rekao je: „Da sam na tvom mestu, ja bih radije uništio tu ženu nego mladića!“ I kad je Antonina za to čula, počela je u potaji da se ljuti na njega, vrebajući zgodnu priliku da iskali svoj gnev. Jer ona je imala narav škorpije, i prikrivala je svoj bes. I tako je ubrzo posle toga, služeći se ili magijama ili zavodjenjem, uverila svoga muža da je optužba one devojke bila lažna. Velizar je Teodosija smesta pozvao natrag i pristao je da preda Makedoniju u sluge u ruke svoje žene. Priča se da je ona najpre svima odsekla jezike, zatim ih je sekla komad po komad, bacala komade tela u džakove i posle toga pobacala u more. Za sve to vreme uz nju

je stajao jedan sluga, po imenu Evgenije, onaj isti koji je izvršio ono bezbožno delo nad Silverijem. A uskoro posle toga, po nagovoru svoje žene, Velizar je ubio i Konstantina. Naime u to vreme se desio slučaj sa Presidijem i mačevima, kao što sam izložio u prethodnoj knjizi. Mada je ovaj čovek trebalo da bude oslobođen, Antonina nije popustila sve dok ga nije kaznila zbog one primedbe koju sam maločas pomenuo. Zbog svega toga Velizar je postao veoma omrznut i kod cara i kod svih uglednih Romeja.

Tako je, dakle, tekla ta stvar. Ali Teodosije je izjavio da neće moći da dođe u Italiju, gde su u to vreme boravili Velizar i Antonina, ako Fotije ne bude uklonjen. Fotije je, naime, bio takav da nije podnosio ako neko drugi ima više uticaja na nekoga nego on sâm. U slučaju Teodosija i njegovih drugova Fotije je slučajno imao razloga da bude ozlojeđen, jer o njemu, mada je bio njihov sin, uopšte nije vođeno nimalo računa, dok je Teodosije uživao veliku vlast i sticao neizmerno bogatstvo. Priča se da je u Kartagini i u Raveni opljačkao sto centenarija iz dve palate, pošto je njima upravljao bez pomoćnika i s punomoćjem. Kad je, dakle, Antonina čula za Teodosijevu odluku, ona nije prestajala da plete zamke oko mladog Fotija. Gonila ga je i postavljala mu zasede s namerom da ga ubije, sve dok nije postigla da otputuje odande i da krene u Vizant, pošto više nije mogao da se odupire njenim spletkama. Tako Teodosije dođe u Italiju k njoj. Tamo je u punoj meri uživala i pažnju svoga ljubavnika i glupost svoga supruga, a kasnije se s obojicom vratila u Carigrad. Tako se Teodosije uplašio, jer je bio svestan svoje krivice, i bio je na mukama. Mislio je, naime, da nipošto neće moći uspeti da ostane neotkriven, jer je video da žena više ne može da krije svoju strast niti pak da je ispoljava u tajnosti, nego se, naprotiv, uopšte nije ni ljutila na prebacivanja da je zaista preljubnica i da je takvom nazivaju. Zato se još jednom vratio u Efes i primivši monaški postrig, kao što je bio običaj u takvim slučajevima, postao je monah, kako se oni već zovu. Ona je posle toga sasvim poludela: zamenila je haljine, u isto vreme zamenila je i način života u tugovanje, prola-

zila je odajama neprestano uzdišući, plačući i kukajući; čak i kad je njen muž bio negde u blizini, žalila se kako je veliko dobro izgubila u svom životu, kako joj je Teodosije bio veran, kako je divan, kako mio i kako energičan. Najzad je čak i svoga muža uvukla u ovu kuknjavu i naterala ga da sedi pored nje. I tako je ovaj jadnik plakao i dozivao voljenog Teodosija. A kasnije je zaista pošao caru i moleći ga nagovorio i njega i caricu da pošalje po Teodosija, jer je i sada i ubuduće neophodan njegovom dvoru. Ali je Teodosije odbio da ode iz Efesa, ponavaljujući da je čvrsto rešen da se pridržava monaškog života i običaja što je moguće duže. Međutim, to mu je bio samo izgovor jer mu je namera bila da smesta, čim Velizar otputuje iz Carigrada, krišom dođe Antonini. A to se i dogodilo.

II. Velizar je bio iznenada poslat da sa Fotijem krene u rat protiv Hozroja, dok je Antonina ostala u Carigradu, na što ranije nije bila navikla. Jer ona je uvek udešavala da svuda putuje zajedno s mužem, bojeći se da bi on, ako ostane sam, mogao da se osvesti i da ne vodeći računa o njenim mađijama, stekne pravo mišljenje o njoj. A da bi Teodosije ponovo imao pristupa njoj, postarala se da ukloni Fotija s puta. Ona, dakle, nagovori neke ljude iz Velizareve pratnje da ga stalno muče i napadaju i da ga ni u jednoj prilici ne poštede od toga. Ona, opet, sa svoje strane, takoreći svakoga dana, pisala je i neprestano ga klevetala i pokretala sve što je mogla protiv toga mladića. Tako je i mladić bio primoran da se posluži klevetama protiv majke, i kad je neka osoba došla iz Carigrada i javila da se Teodosije krišom nalazi kod Antonine, on ovoga odvede pravo pred Velizara i naredi mu da ispriča sve što zna. Kad Velizar ču ovu priču, pobesne, pade Fotiju pred noge i zatraži od njega da osveti svoga oca, koji pati od onih ljudi od kojih bi se to najmanje moglo očekivati. „Sine moj najmiliji“, govorio je, „ti znaš ko je bio tvoj otac. Jer, dok si ti još bio na majčinim grudima, on je završio svoj život i ostavio te, a ti nisi iskoristio nijedan deo njegovog imetka; on nije bio suviše srećan kad je reč o posedu. Ali tebe sam ja odgojio, mada sam ti samo očuh, i sada si u godinama kad ti je dužnost da me

braniš svim silama kad trpim nepravdu. Ti si postigao čin konzula i stekao si toliko bogatstvo, sine moj, da s punim pravom mogu biti nazvan, a po pravu bih i bio, i tvoj otac i majka, i tvoja porodica. Jer, ljudi su ne samo krvlju, nego i delima naučili da utvrđuju svoju ljubav jedni prema drugima. Došlo je, dakle, vreme za tebe da ne stojiš uza me i da, uz propast moje kuće, posmatraš kako sam lišen tako velikog imanja i kako tvoja majka na sebe navlači toliku sramotu u očima svih ljudi. Ne zaboravi da gresi žena ne padaju samo na njihove muževe, nego još mnogo više nanose sramotu deci; uglavnom će njihova sudbina biti da na sebi nose izvestan glas o tome da liče na svoje majke po svom karakteru. Treba ovako da gledaš i razmišljaš o svemu, da ja svoju ženu volim iznad svega, i ako mi pođe za rukom da se osvetim onome koji uništava moju kuću, ja joj neću ništa našao učiniti. Ali, dokle god Teodosije živi, ja ne bih mogao da joj oprostim optužbu protiv nje.“

Čuvši sve ovo, Fotije reče da će mu u svemu pomoći, ali primeti da se plaši da će zbog toga imati neprilika, jer se nipošto nije mogao pouzdati u nestalan sud Velizarov u vezi s njegovom ženom; mnogo štošta, a naročito sudbina Makedonije, uznemiravalo ga je. Zato su se oba čoveka zaklela svim mogućim zakletvama koje su hrišćanima najsvetije i koje se tako i zovu, da nikad neće jedan drugoga izdati, čak i ako se nad njima nadvije opasnost koja im pretila uništenjem. Zato im zasad nije izgledalo zgodno da nešto preduzmu, već kad Antonina bude stigla iz Carigrada, i kad Teodosije bude pošao u Efes, u tom trenutku Fotije treba da stigne u Efes i da stavi ruku na Teodosija i na njegov imetak. Upravo tada, kad su pripremali ratni pohod protiv Persije s celokupnom vojskom, slučajno je spor oko Jovana Kapadokijskog izbio u Carigradu, kao što sam to ranije izneo u svojim pripovedanjima. Ali u onoj drugoj priči ja sam prešao preko jedne stvari, iz straha da je Antonina varala i Jovana i njegovu ćerku, uveravajući ih bezbrojnim zakletvama, od kojih kod hrišćana ništa nije strašnije, da nema nikakvih izdajničkih namera prema njima. Pošto je dakle ovo obavila i osetila mnogo veće po-

verenje u caričino prijateljstvo, ona posla Teodosija u Efes, a sama krenu na istok ne sumnjajući i ne predviđajući nikakvu smetnju. I baš kad je Velizar zauzeo tvrđavu Sisavranon, javi mu neko da je Antonina na putu k njemu. Na to on, ne vodeći računa ni o čemu drugom, povuče vojsku natrag. I tako se dogodilo, kao što sam već ranije ispričao, da se u logoru desilo nešto drugo što ga je nateralo da se vrati. I to ga je zaista još mnogo brže navelo na to da donese odluku. Ali, kao što rekoh na početku ove knjige, meni je u to vreme izgledalo opasno da iznesem razloga za sve što se zbilo. Posledica ovog Velizarevog postupka bila je da su ga Romeji optužili da je navažnije državne interese žrtvovao interesima svoje sopstvene porodice. Naime, na početku ga je na to primoravalo loše ponašanje njegove žene tako da nije bio nimalo voljan da krene u jednu zemlju tako udaljenu od romejske teritorije, da bi se mogao, čim je saznao da je žena stigla iz Carigrada, vratiti nazad, uhvatiti je i smesta kazniti. To je bio razlog što je naredio Aretu i njegovim ljudima da pređu reku Tigar, i oni su krenuli kući, ne obavivši ništa što bi bilo vredno pomena, dok se on sâm postarao za to da ne bude udaljen od romejske granice nijedan dan hoda. Od tvrđave Sisavranona, ako se ide putem prema Nisibisu, put je zaista duži od jednog dana za neopterećenog prtljagom, od romejske granice, ali s druge strane rastojanje iznosi samo polovinu toga. Pa ipak, da je bio voljan da pređe reku Tigar sa celokupnom svojom vojskom, mislim da je mogao opljačkati čitavu asirsku zemlju i da je mogao stići do grada Ktesifona, a da pri tom uopšte ne naiđe ni na kakav otpor. Time bi oslobodio i zarobljenike iz Antiohije i sve ostale Romeje koji su slučajno bili tamo, pre nego što bi se vratili u svoje rodno mesto. Osim toga, on je bio glavni krivac što se Hozroje vratio iz Kolhida kući, i to u priličnoj bezbednosti. Šta se na ovaj način dogodilo, ispričaću odmah.

Kad je Hozroje, sin Kabadov, upao u zemlju Kolhidu i obavio sve ono što sam ranije bio izneo, i zauzeo Petru, desilo se da su mnogi ljudi iz armije Međana stradali, ili u borbi, ili zbog teškog prirodnog

položaja zemlje. Jer, kao što sam već rekao, Lazika je zemlja s lošim putevima, puna provalija i strmina. Pored toga, pojavila se i kuga u vojsci i odnela veći deo vojnika; mnogi vojnici su takođe našli smrt zbog nemaštine i oskudice u potrebnim stvarima. U tom trenutku su neki ljudi iz Persije, koji su tuda prolazili, javili da je Velizar pobedio Nabedesa u bici blizu grada Nisibisa i da kreće dalje, da je posle opsade zauzeo tvrđavu Sisavranon, uhvatio Bleshama i zarobio osam stotina persijskih konjanika. Dalje, da je poslao još jednu romejsku vojsku pod komandom Areta, vođe Saracena, i da je ova vojska prešla reku Tigar i opustošila čitavu tu zemlju, koja pre toga nikada nije bila opljačkana. Desilo se takođe da je Hozroje poslao i jednu vojsku Huna protiv Jermena, koji su bili romejski podanici, kako zbog posla s ovom snagom Romeji ne bi primetili šta se dešava u Laziki. Drugi vesnici su javili da su se ovi varvari sastali s Valerijanom i Romejima, da su se s njima sukobili, i pošto su bili u bici pobeđeni, najvećim delom su uništeni. Kad su Persijanci to čuli, s jedne strane zbog nevolja koje su pretrpeli u Laziki, s druge strane zbog toga što su se plašili da bi mogli biti uništeni ako bi za vreme povlačenja naišli na kakvu neprijateljsku silu u klancima u krajevima obraslim gustim šumama, veoma se uplašise i zabrinuše za sudbinu svojih žena, dece i rodne zemlje, pa su svi dotad lojalni i verni ljudi u međanskoj armiji počeli da napadaju i grde Hozroja jer je, tobož, povredio sve zakletve i obaveze kojih se ljudi obično verno pridržavaju; da je za vreme primirja verolomno napao jednu romejsku zemlju na koju nije imao nikakvo pravo i da je vređao državu, staru i poštovanja dostojnu, najpoštovaniju od svih država, koju svakako ne bi mogao savladati u ratu. I umalo da dođe do rata. Hozroje je bio potpuno zbunjen zbog ovog stanja stvari, ali je za ovu nesreću našao leka. Naime, on pred njima pročita jedno pismo koje je carica nedavno slučajno poslala Zaberganu. Pismo je glasilo ovako: „Kako zahvalna sam ti, Zabergane, jer verujem da si nam ostao veran, to ti već znaš, jer si nedavno bio kod nas. Ti bi postupio sasvim u skladu sa visokim mišljenjem koje imam o tebi kad bi

nagovorio kralja Hozroja da prihvati miroljubivi stav prema našoj državi. U slučaju da ti tako učiniš, ja ti obećavam da ćeš od strane moga muža steći velike koristi, jer on bez moga saveta ne preduzima nikakve mere.“ I kad je Hozroje pročitao ovo pismo persijskim prvacima, on ih je grdio ako misle da država zaista postoji gde njome upravlja žena. Na taj način je uspeo da proveri hrabrost ovih ljudi. Ali je, i pored svega toga, odavde otišao u velikom strahu, jer je mislio da će im Velizar i njegova vojska preprečiti put. Međutim, nijedan neprijatelj se nije pojavio na putu, i on se radosno vratio u svoju zemlju.

III. Kad je Velizar stigao u romejsku zemlju, zatekao je ženu koja je doputovala iz Carigrada. On ju je držao u nemilosti i pod stražom, i mada je više puta donosio odluku kako da je ubije, njegov se bes stišao, jer ga je, kako mi izgleda, svladavala neka vatrena ljubav. Ali priča se takođe da je ona svojim magijskim činima uspela da ga podredi svojoj volji, te ju je odmah oslobodio. Sad Fotija brzo pošalju u Efes, i on povede sa sobom nekog evnuha, po imenu Kaligona, kao zarobljenika, koji je bio nekakav posrednik njegove ljubavnice. Ovaj mu, stavljen na muke, otkrije sve tajne te žene. Ali je Teodosije o svemu tome unapred saznao pa je pobegao u crkvu Svetoga Jovana apostola koja je tamo najsvetija i veoma visoko cenjena. Andreja, prvosveštenik u Efesu, primio je mito i predao čoveka Fotiju. U tome Teodora, zabrinuta za Antoninu, jer je čula sve što joj se dogodilo, pozove Velizara i nju da dođu u Carigrad. Kad Fotije to ču, pošalje Teodosija u Kilikiju, gde su se njegovi kopljanici i čuvari nalazili na zimovanju, a pratiocima naredi da toga u najvećoj tajnosti prebace, a kad stignu u Kilikiju, da nikome ne kažu gde se nalazi. A on sâm, s Kaligonom i Teodosijevim novcem, jednom priličnom sumom, dođe u Carigrad. Carica se pred svim ljudima javno pokazala i izjavila da ona dobro zna kako krvave usluge treba nagraditi još većim i još bezbožnijim nagradama. Antonina je, naime, nedavno isplela zamke oko jednog Teodorinog neprijatelja, Kapadočanina, i izdala ga, dok je Teodora Antonini predala gomilu

ljudi i uspela da budu pobijeni bez ikakve optužbe. Jer ona je najpre mučila neke bliske prijatelje Velizarove i Fotijeve, optužujući ih samo zbog toga što su bili prijatelji ove dvojice, pa je posle toga s njima postupila tako da se ni do dana današnjeg ne zna kakva je bila njihova sudbina; druge je kaznila izgnanstvom navodeći istu optužbu protiv njih. A jednog od onih koji su pošli s Fotijem u Efes, po imenu Teodosije, mada je postigao dostojanstvo senatora, lišila je imanja i naterala ga da u jednoj podzemnoj prostoriji, potpuno mračnoj, stoji pored jasala, vezavši ga za njih nekim konopcem koji je bio tako kratak da je neprestano bio zategnut i da se nije mogao olabaviti. I tako je ovaj jadnik stajao neprestano uz jaslje, tako je jeo i spavao i vršio sve ostale prirodne potrebe, i bilo je potrebno još samo da njače da bi potpuno ličio na magarca. Najmanje četiri meseca proveo je ovako, pa kada se razboleo od potištenosti i poludeo i tek potom su ga oslobodili tamnice. Ubrzo posle toga je umro. Velizara je protiv njegove volje naterala da se pomiri sa svojom ženom Antoninom. Posle toga je Fotija stavila na sve moguće muke kao roba; između ostalog, izložila ga je udarcima biča po leđima i ramenima i naredila mu da kaže gde se nalazi Teodosije i onaj posrednik. A ovaj je, mada je bio tako mučen, odlučio da se čvrsto drži svoje zakletve. Mada je bio bolešljiv i u ranijim godinama raspušten, ipak je redovno negovao svoje telo, jer nije nikad okusio ni razuzdanost, niti pak neku tešku nesreću. On, dakle, nije otkrio nijednu Velizarovu tajnu. Kasnije je, razume se, sve što je dotle bilo skriveno izbilo na videlo. Ona tamo nađe i Kaligona i predade ga Antonini, a Teodosija pozove u Carigrad. I čim je tamo stigao, sakrije ga u palati; sutradan pozove Antoninu i reče joj: „Draga moja patricijko, juče mi pade u ruke biser kakav nijedan čovek još nije video. A ako želiš, neću ti zavideti da ga vidiš, nego ću ti ga pokazati.“ Ova nije shvatila ništa o čemu se radi pa je usrdno molila da joj pokaže taj biser. I ona izvuče Teodosija iz jedne odaje, određene za evnuhe, i pokaza joj ga. Antonina je bila odmah tako obuzeta radošću da je ostala bez reči, a zatim je priznala Teodori da joj je uči-